

Presentació

Francesc Foguet, Manuel Molins i Núria Santamaria

Europa és una realitat tangible o una gran il·lusió? El debat sobre allò que és o no Europa, i també sobre les seves perspectives de futur, ha perviscut des de les primeres temptatives, al vell continent, de crear una unió econòmica d'estats. En la creació de la Unió, el pes de les nacions estats i els seus interessos particulars n'ha llastrat una solidaritat més estreta i ha tingut l'efecte pervers d'invisibilitzar les cultures sense estat. Europa és molt més rica, tant culturalment com socialment, que els estats que la integren i, és clar, molt més dinàmica que la visió economicista que la domina. Fet i fet, com es preguntava Tony Judt a *A Grand Illusion? An Essay on Europe* (2011), quantes Europes hi ha?

El I Congrés sobre la Dramatúrgia Europea, "El teatre en l'espai europeu, un altre debat imprescindible", que tingué lloc a l'Octubre Centre de Cultura Contemporània de València, els dies 24, 25 i 26 de febrer del 2010, es proposava de reflexionar sobre Europa com a espai teatral, un àmbit plural de vivència i pervivència de l'imaginari teatral que eixamplés la visió restrictiva d'una Europa econòmica i política. Més enllà de les unitats estatals, pensem que l'europeïtat cal que sigui també un espai lingüísticament i culturalment plural. No pot ignorar ni marginar, doncs, els diferents imaginaris que la

configuren, ni les minories no estatals que hi ha al seu si, que tenen un dinamisme teatral propi, capaç d'aportar molts elements de riquesa i de vida al conjunt de la realitat europea.

Ens preguntàvem si era possible pensar un teatre europeu més enllà de les actuals demarcacions territorials i polítiques, si calia renunciar a les especificitats o, si per contra, era infinitament millor augmentar els contactes i els fòrums de reflexió i intercanvi a més del sistema d'edicions i/o produccions actuals. Volíem també sentir les opinions sobre la manera com s'insereixen les cultures minoritàries en aquest mosaic de cultures i llengües, algunes de les quals actuen com a minoritzadores de les altres per raons extralingüístiques. O aspiràvem a contribuir a fer més fluid l'intercanvi i els coneixements més enllà dels mecanismes oficials sancionats per les institucions estatals.

El primer congrés va centrar-se en sis realitats teatrals ben vives: les dramaturgies alemanyes (Alemanya, Àustria, Suïssa), britàniques (Anglaterra, Escòcia, Irlanda), franceses (Bèlgica, França, Suïssa), italianes (Itàlia, Suïssa), catalanes (Catalunya, Illes, País Valencià) i, més secundàriament, espanyoles. En cada cas, l'exposició historicocrítica d'un especialista era seguida de la intervenció d'un dramaturg que exposava els problemes bàsics de l'escriptura i la difusió teatrals en el seu àmbit. Aquestes visions personals es completaren amb una taula rodona amb dos dramaturgs més i un responsable cultural, els quals podien oferir una informació molt més àmplia i plural, que fou debatuda amb la participació del públic.

Les intervencions dels ponents evidencien que l'espai teatral europeu mostra una riquesa extraordinària, una diversitat molt gran, per bé que es tracti d'un sector que cada vegada perdi més terreny. Els sistemes teatrals instaurats per les polítiques dels països representats en el congrés també són molt

distints: des de la solidesa de l'alemany o de l'anglès, molt marcats per una tradició teatral forta i un repertori consolidat, fins a l'originalitat del gal·lès, que té moltes més dificultats de projecció, però que se'n surt molt millor que el català. En tots els casos, la relació entre el poder i les arts escèniques continua essent, naturalment, tibant i conflictiva.

Un dels aspectes recurrents en el debat fou el domini abassegador dels grans directors d'escena en els escenaris europeus. El seu vedetisme ha eclipsat el paper dels altres agents. Com argumentaren diverses veus, els dramaturgs i els intèrprets han estat invisibilitzats per l'empremta dels directors, encara que també s'observen casos de col·laboració franca i creativa, sovint en projectes col·lectius, companyies o espais. Ara bé, en el teatre anglès el dramaturg continua tenint una presència important, i, en l'italià, la figura de l'actor no ha perdut l'estatus històric. A més de les dificultats professionals, els dramaturgs tenen el repte de respondre, en els textos, a les palpitations del temps en què viuen i les seves mutacions trepidants, de manera que la cosmovisió que destil·len pugui incidir públicament amb transcendència i no limitar-se a una comercialitat insignificant.

Una altra de les qüestions que també va ser al·ludida de manera reiterada fou la influència de la postmodernitat en les arts escèniques. Generadora d'una nova manera de concebre l'art i els processos artístics, la postmodernitat ha influït en l'escriptura dramàtica i en les formes de representació, fins al punt d'imposar el pensament cínic o la liquació sistèmica i sistemàtica, com diria Zygmunt Bauman. I tanmateix, la majoria dels teatres europeus, amb un llegat teatral més o menys dilatat, continuen movent-se entre dos pols: el de la tradició sòlida i el d'una sòlida renovació, que han de nodrir-se recíprocament. En el millor dels casos,

també exploren la dimensió social que és consubstancial a les arts escèniques i indestruïble de l'impacte que tenen en l'àmbit polític, artístic o cultural.

Les polítiques neoliberals dominants a la Unió Europea en aquests darrers anys, amb Alemanya i Anglaterra com a garants màximes, han estat devastadores per a les arts escèniques, com també per a la cultura o l'educació en general. Les dinàmiques de mercat se situen als antípodes de la base democratitzadora i socialment equitativa que s'aspirava a atendre a final del segle xx. Com apunten diverses opinions, l'aplicació de criteris empresarials al terreny de la cultura ha tingut, si més no, una triple conseqüència: 1) la mercantilització, burocratització i precarització del treball dels professionals de les arts escèniques, 2) el triomf de l'espectacularització més insubstancial i innòcua de bona part dels espectacles produïts i promoguts amb diners públics amb unes estètiques no gens inquietants per als poders establerts, i 3) l'elitització de la cultura, a la qual només tenen accés les classes més adinerades. Com és lògic, la situació de crisi induïda per l'exasperació del capitalisme també es deixa sentir en l'espai teatral europeu amb la reducció del pressupost públic per a les arts escèniques, ja sigui per a la consolidació de projectes o la revisió de la pròpia història dramaturgica o per a la promoció de les noves dramaturgies i dramaturgs, tot abanderant, això sí, una mena d'apol·locràcia vampírica universal per mediatitzar la joventut i fer emmudir les veus de generacions més madures.

En conjunt, les ponències i les intervencions del congrés van tractar d'aquests i molts altres temes i van demostrar la necessitat de trobades similars, perquè cada tradició teatral està sovint molt entotsolada en els seus límits geogràfics i culturals, i també perquè, justament, tot i la singularitat, hi

ha molts aspectes comuns, compartibles, i moltes problemàtiques que poden ser resoltes ajuntant esforços i experiències. Al cap i a la fi, la realitat de l'escena dels Països Catalans va tenir en aquest congrés un bon punt de contrast i d'estímul.